

Anna Margit

Virág és szírom

Hídvégi Máté beszélgetéstöredéke Anna Margittal

a Filler utca 69-ben, 1988. január 2-án, délután fél négykor

Sokszor próbáltam végiggondolni az életemet abból a szempontból, hogy mikor volt nekem jó. Hetvenötödik éve gyötör ez a kérdés. Az az igazság, hogy az sem volt jó, amikor jó volt. Csak az volt jó, amikor együtt éltem Ámossal. Tizennégy évig tartott összesen. Volt egy szokásunk, e rövid pár év alatt – amíg együtt voltunk, mindig betartottuk. Új év napján mindketten festettünk egy-egy képet.

Ha újév napján, amit csinálsz, sikerül, boldog leszel, akkor boldog leszel egész évben. Ha nem, boldogtalan.

*

Hosszú idő telt el addig, amíg eljutottam az emlékezős képekig. Negyvennégyig, és még tovább és tovább ereszkedtem az emlékekbe, amelyek nekem az egész családom kiirtását jelentik. Amikor erre emlékezek: emlékeztetni akarok, mert erre én képtelennek érzem magamat. Tegnap is nálam járt egy német, kapacitált, hogy csináljak nála kiállítást. Sírt. Azt mondta, hogy neki tiszta a keze és a lelkiismerete. Mindegyik ezt mondja. Gyönyörű katalógust ígért, amire már régen vágyom, de ki kell menjek Münchenbe. Én nem tudok oda menni. Én nem me-

Anna Margit: Ámos Imre olvas, 1937
(magántulajdon)

gyek Dachauba. Bár nem tudom, hogy Ámos vagy az apám pontosan hol pusztult el Németország földjén. Én nem taposok rá a sírjukra, mert soha nem tudhatom, hogy Németországban ki nek az arcára lépek. Tehát nem teszem oda a talpamat, ami Németországhoz tartozik. Képet esetleg adok, de még azt is meggondolom. Sőt, amikor repülök, akkor is olyan útvonalat választok, ami kikerüli Németországot.

*

Az a kép az öregedésről szól, az öregségtől való iszonyodásról. De nem olyan borzasztó, mert azok ketten vannak. De az öregségben még egyedül is lenni, az rettenetes.

*

A festő fest, és lehet, hogy fölötte száll az angyal. Ámos szerint mindig szállt az angyal. Radnóti is hitt az angyalban – de már a *Sem emlék, sem varázslat*ban azt írja lemondóan: „Hol azelőtt az angyal állt a karddal, talán most senki sincs.” Valószínűleg úgy érezte, hogy elhagyta az angyal. Mint ahogy Ámos is, gondolom, úgy érezhette valahol az útja végén, hogy nincs mögötte.

*
Amikor meghalt Chagall, egyik képem hátára írtam, hogy „Te előbb fogsz vele találkozni, mármint Ámossal, öleljétek meg egymást!” Sokszor álmodok Imrével, a minap is, azt hiszem, megcsókolt, de nem vagyok benne biztos. Nem tudom, hogy hol – biztos a Nirvánában, kullisszát nem láttam.

*
A bombáktól sohasem félttem. Eszembe nem jutott, hogy meg is lehet halni. A sárga csillagot is bátran viseltem. Még egy kicsit mulatságosnak is találtam, azonkívül emlék volt az itt, a szívem fölött. Ámos vágta ki. Egy sárga rongyot találtunk a rongyoszsákban. S mivel ő egy kicsit mérnök is volt, hát olyan pontosan háromszöggel fölrajzolta. Saját magának is készített egyet, azt viselte, de később nem volt rá szüksége, mert bevonuláskor a karjukra kaptak sárga szalagot.

*
Nem is olyan régen egy taxi majdnem elütött, elugrottam, már amennyire én tudok ugrani, és nagyon megütöttem a térdemet. Őrá voltam dühös. Ámosra. „Miért nem vigyáztál rám?” Csak, ha rossz történik velem, akkor teszek neki szemrehányást. Mert esetleg módjában volna elhárítani.

Valakinek kell, hogy mondjam. A babákról tudom, hogy babák. A macska sem érti meg, hogy mit mondok, ásít, amikor beszélek vele, mert vele is szoktam beszélgetni. Ő úgyse tud mentegetődzni. Mert csak mentegetődzhetne.

Mert elment. Nem jött el velem, amikor hívtam. Utolsó alkalom volt, amikor meglátogattam, a Bakáts téri

iskolában. Vittem hamis papírt, olyant, ami nekem volt, egy civil klapot, mert ott katonasapkát hordtak, rózsa nélkül. Ócska katonaruhában voltak, alul a saját nadrágjuk. Már a nyilasok is tünedeztek. „Gyere velem, én most jó helyen bújok.” Major Mátéék villájában bújtam a Sashegyen. Voltunk vagy tízen. Egyszer rajtunk ütöttek a nyilasok, és elvittek közülünk néhányat.

Megtaláltam a Bibliában aláhúzva, amit akkor mondott. „Minden menjen a maga útján, ahogy a víz folyik.” Azt mondta, hogy nem jövök veled, Mancsi, mert minden menjen úgy, ahogy a víz folyik. Fatalista volt. Azzal nyugtatott, hogy az egész századát svéd hamis papírral látták el, tehát ők védettek.

„Hát ha nem jössz, nem jössz.” Én is kockáztattam. Az iskola kapuján veszélyes volt, a háztetőket géppuskások szállták meg. És ha a Sashegyről őt viszik el a nyilasok, és megölik? Ha erőszakosabb lettem volna, de nem lehetett az ember erőszakos.

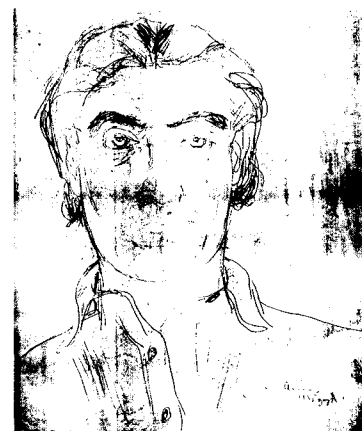
Onnan a Váci útra vitték valami kaszárnyába, még beszéltem ott vele a kerítésen keresztül, de már a háta mögött ott állt egy keretlegény. „Tartsatok ki, az oroszok már Vecsésnél járnak.” Onnan már nem tudott volna kijönni, őrizték, onnan vitték el őket végleg.

Bajorországban van egy Ohrdruf nevű falu, oda vitték, mindenkit megsemmisítettek. Ott volt egy barakk, annak az ablakában üldögélt Sor Tibor, aki hazajött. Láta Ámost, és adott neki egy darab kenyeret, ami a halottak után maradt. „Ha holnap eljössz, megint tudok adni.” Úgy haláltak ott az emberek, mint a legyek. És többet nem ment oda Ámos, többet nem látta senki.

Kádár György ugyancsak Ámossal volt Ohrdrufban. És ő is látta az Ámost, nem mond róla semmit. Jól

Ámos Imre: Anna Margit, 1935

Ámos Imre: Önarckép, 1935

Ámos Imre: Anna Margit, 1933

tette, hogy nem mondott. Miért kell azt nekem tudni? Azt már nem bírtam volna elviselni. Egyszer vagy kétszer kérdeztem, azt mondta, hogy nem, nem. Nem emlékszik semmire. Tudom, hogy emlékszik. De nagyon jól tette, hogy megőrizte a titkát. Így azt hiszem, hogy a Nirvánába került. Mit mondott volna? Egy sortűzet, vagy hogy egy lapáttal ütötték agyon, és tömegsírba szórták? Akkor nem a Nirvánában hinném.

„Imre, most miért nem vigyáztál rám?” Nagyon sokszor megszidom, és haragszom, haragban vagyok vele...

Nem hiszek se a földi, se az égi igazságban.

Életem egyik legnagyobb csalódása, amikor a Holdra fölmentek az emberek. Igyekeztem elfelejteni, hogy ott voltak, noha láttam a TV-ben. Nekem a Hold meg kell maradjon olyannak, amilyen elérhetetlen volt. Nem tudok reálisan gondolkozni, hogy a Hold az egy bolygó. A Hold az én ismerősöm, akit imádok. Köszönni szoktam neki, ha jóban vagyunk, akkor kezdet csókolommal köszönök, ha rosszban vagyunk, akkor csak azt mondom, hogy szervusz. Nekem Dávid király hegedül a Holdban. Ezt nem engedem, hogy elvegyék tőlem.

Holdimádó vagyok, a Napot gyűlölöm, nem bírom. Meleg, és a szívem rossz. Az este, amikor szellőztetek, kilenc óra körül csodálom a Holdat. Sajnálom itt hagyni, hogy én ilyen csodákat láttam. A teraszról nézem a csillagokat, amikor hullanak. Hát majd ott is hullik, de azért ilyen szép nem lesz soha többet.

Ámos olvasta a Bibliát, különösen, amikor a János jelenései rajzait csinálta.

Odaadtam az S. Nagy Katalinnak Ámos Bibliáját, amiben ceruzával meg volt jegyezve, hogy melyik jelenetet rajzolja. Nagyon kevés emlékem maradt tőle. Nem is baj. A tárgyi emlék, az nem az emlék. Az beporosodik, elromlik.

Én mindig azt a Messiást festem, amelyik elkésik – olyat soha, aki jókor érkezett.

Egy képeken a cipők ki vannak rakva a Duna-parton, a Messiás lohol, és fújni szeretné a trombitát, hogy ne történjen semmi. Egy káromkodást akartam a kép hátuljára írni, és azt: „Már megint elkéstem.”

Minden képemet szétszórtam. Nem írtam föl, hogy mi kinél található? Nem fontos. Nincs kinek. Nézd, ha nincs olyasvalaki, akiben bízom, hogy föl fogja dolgozni vagy dolgoztatni az életemet, a sorsomat, akkor mi az istennyilának?

Én az önéletrajzomat festem, ahelyett, hogy írnám. Betegségeim után is mindig festettem.

Visszapergetek mindent, mint egy filmet, látom a negyven évvel ezelőtti dolgokat, meg az ötven évvel, meg a hatvan évvel ezelőttiakat. Nem szabadulok a múltamtól, nem tudok szabadulni. Ez egy csapás. Az ember örökké emlékezik.

Ha virágot kapok, azt mindig ő is kapja. Lehullanak a szirmok, az a tetető.

Ámos Imre: Anna Margit, 1933

Ámos Imre: Önarckép, 1931

Ámos Imre: Anna Margit, 1932

